

LEGA IN POLOŽAJ SLOVENIJE

Lega je definirana z geografsko širino in dolžino.

Položaj: gospodarski, politični, prometni, kulturni, jezikovni

Slovenijo sestavljajo štiri evropske regije:

- panonska
- dinarska
- sredozemska
- alpska

Slovenija je **srednjeevropska** država. V Sr Evropo nas uvrščajo:

- srednjeevropska prehodna klima
- stopnja gospodarskega razvoja
- kultura in način življenja

(11. st. smo bili bod nemško oblastjo, za SHS smo se odločili zaradi jezikovne pripadnosti. Naše ozemlje je interes tujih držav, ker je idealno za prometne poti in imamo najnižje alpske prelaze (**Trojane**, **Postonjska vrata**), od 190 držav smo 150. po velikosti in 40. po gospodarski razvitosti)

GEOLOŠKI RAZVOJ IN NASTANEK DANAŠNJEGA RELIEFA

- *paleozoik*: menjavanje kopnega in morja, v morje so se odlagale kamnine (**Pohorje**)
- *mezozoik*: slovenija je pokrita z morjem **Tetis**, kamor se usedajo apneneci in dolomiti
- *kenozoik*:
 - terciar:
 - zgodnji terciar: mirna faza, ni tektonskega gibanja; odlagajo se kamnine (fliš, lapor, rjavi premog); sedimentacija povezana z JZ Slovenijo
 - srednji terciar: počasi se začne dvigovati Alpe, morje tetis se pomika proti J; iz V priteka **Panonsko morje** (do Ljubljanske kotline), v tem času so se odložili terciarni sedimenti (lapor, premogi); nastajajo premogovni sloji v Zasavju, Velenju, okolici Kočevja, Beli Krajini, Senovem, Velenju; na Pohorju imamo vulkan **Smrekovec**; dvignejo se še ostale Alpe
 - pliocen: pojavi se epirogeneza (nastajajo prelomnice, začne se navpično dviganje in spuščanje površja); nastanejo Ljubljanska, Celjska, Velenjska, Krška, Novomeška kotlina; dvignejo se Mežakla, Pokljuka, Komna, Kamniški podi in Jelovica
 - kvartar: - konec notranjih procesov, le eksogeni procesi; poledenijo vrhovi Alp, Trnovski gozd in Snežnik (ledena doba v pleistocenu); rečna erozija in akumulacija, korozija (holocen)

posledice mlade geološke zgradbe:

- **nadpovprečno razgiban relief** (še vedno potresno območje, Ljubljanska kotlina, Posočje, Brežiško območje)
- **pogrezanje kotlin** (Ljubljansko Barje)
- **ni surovin, rud**
- **kamnine niso trdno sprijete** (plazovi, usadi)

Razgiban relief:

- povprečna nadmorska višina **580m**
- med 200 in 400 m večina našega ozemlja (pod 200: Murska Sobota, Obala, Vipavska dolina)
- z nadmorsko višino se **spreminja podnebje**, kar ovira kmetijstvo
- nadpovprečno strm relief
- razdrobljena poseljenost
- prometne ovire, zapletena gradnja prometnic
- regionalizem – regionalna pripadnost, zapiranje v ozke kroge

Reliefne kategorije:

- ravnine – uravnan svet, kjer ne opaziš spremembe nadmorske višine)
- gričevje – že vzpet svet, ne presega 200 m relativne višinske razlike
- hribovje – višje od gričevja, sega do zgornje gozdne meje
- visokogorje – nad gozdno mejo

Kamninske enote.

A)trde silikatne kamnine

- **granit, tonalit** (magmatske), **gnajs** (metamorfne)
- **so vododržne**, zelo odporne na mehanske vplive (počasi prepravljajo)
- **paleozoik** (najstarejše v Sloveniji)
- Pohorsko podravje, pozamezni pasovi (v posavskem hribovju, v škofjeloškem hribovju)

B)mehke silikatne kamnine

- **skrilovci** (metamorfne), **tufi** (magmatske, vulkanski)
- **vodoodporne**, slabo odporne na mehanske vplive

- Karavanke, ponekod ob Muri in enako kot pri trdih
- C)trde karbonatne kamnine
- **apnenec, dolomit (mezozoik)**
 - **vodoprepustne**, podvržene kemičnemu preprevanju, odporne na mehanske vplive
 - Alpe, predalpsko hribovje, dinarske planote
- D)mehke karbonatne kamnine
- **fliš, lapor (terciar)**
 - vododržne, slabo odporne na zunanje vplive
 - **Z deli Slovenije** (Goriška Brda, delno Vipavska dolina, Koprsko primorje, Brkini), **vinorodne pokrajine** (Goričko, Haloze, Slovenske gorice)
- E)kvartarne naplavine
- vse naplavine, ki so jih reke odložile času **pleistocena** ali kasneje, nanašajo jih še vedno
 - nesprijet material (**prod in pesek**), izjema pa je sprijet **konglomerat**; slabo odporne na preprevanje
 - ob vseh rekah, dna kraških polj

Klasifikacije prsti

A)na trdnih silikatnih kamninah

- **ranker** – kislota zaradi izpiranja s silikatne osnove, plitva zaradi strmeh in slabega preprevanja (ni kmetijstva, le gozdovi in travniki)
- **kislota rjava prst** – na bolj položnih predelih, malo debelejša od rankerja, še vedno neprimerna za kmetijstvo

B)na mehkih silikatnih kamninah

- **rjava gozdna prst** – še vedno kislota in izprana, nekoliko debelejša, primerna za živinorejo in zelo neobčutljive rastline (krompir, repo)

C)na trdnih karbonatnih kamninah

- **rendzina** – zaradi strmeh plitva, manj kislota, primernejša za kmetijstvo (živinorej, krma)
- **jerina** – presušena, rdeča

D)na mehkih karbonatnih kamninah

- **kambisol** – relativno debela, najrodovitnejša v Sloveniji, kvalitetna zaradi vododržne karbonatne osnove, najbolj primerna za kmetijstvo

E)na kvartarnih naplavinah

- **obrečne prsti** – na najnovejših rečnih nanosih, najmlajše, plitve, slabo rodovitne
- **oglejna prst** – na ilovici in glini
- **rendzina in kambisol** – na starejših rečnih terasah

PODNEBJE

Na podnebje vplivata geografska širina (izraziti letni časi) in relief

A)relief

- **veliko orografskih pregrad** (vpliva na razporeditev padavin)
- **prisojnost/osojnost**
- **nadmorska višina** močno spreminja podnebje (temperatura se hitreje znižuje z višino, kot oddaljenostjo od morja)

B)vremenotvorna središča

- **sibirski anticiklon** – center nad Moskvo, pozimi (jan,feb) vpliva na Slovenijo, prinaša hladno suho in jasno vreme; takrat je nadpovprečno hladno (ni oblačnega pokrova)
- **islandski ciklon** – prinaša slabo vreme, deluje v glavnem jeseni (okt,nov) in spomladi (apr); nabira vlago nad morjem, ki jo izlije pred orografskimi pregradami
- azorski anticiklon – vpliva na vreme poleti, prinaša suha in vroča poletja (jul,avg)

C)temperatura

- **submediteransko območje** – januarja pbo povprečje **nad 0°C (do 5°)**, julija **nad 22°C**, v primerjavi z pomladjo je topleje jeseni (zaradi segrevanja morja); meja: Gorška brda, Vipavska dolina, visoke dinarske planote
- **celinsko območje** – **0°C do -5°C** januarja, **okrog 20°C** julija; jesen je v primerjavi z obalo toplejša, pomlad pa hladnejša
- maksimum: 40,7°C Krško, minimum: -34°C Babno polje
- temperaturna inverzija – pojav, ko je v nižjih legah zrak hladnejši kot v višjih, pojavlja se pozimi (ko se najprej segrejejo pobočja nad kotlinami, ne pride do menjave toplega&hladnega zraka), hladni zrak se ujame v dna kotlin (samo ob anticiklonu), poveča se onesnaženost zraka (tudi do 120 dni inverzije)
- pozeba – temperatura se nenadoma spusti pod povprečno temperaturo, ker z S vdirajo hladne **subarktične zračne mase**; prizadanejo večinoma dna kotlin in dolin ter kraška polja; pogosto je povezana z inverzijo; lahko uniči kmetijske pridelke, spremlja jo slana

D)vetrovnost in onesnaženost zraka

- Slovenija je deželna **občasnih**, toda močnih vetrov: burja in jugo sta ciklonska vetrova (zaradi tega ne pihata vedno z iste smeri)
- zaradi reliefa je Slovenija **slabo prevetrena** (onesnaženost)
- onesnaženost z SO₂ – onesnaževalci: TE-ne, promet, gospodinjstvo, industrija; zmanjševanje na račun: čistilnih naprav, čistejših energetskih virov, neosvinčen bencin, katalizatorji, propad težke industrije; občasno se pojavijo povečane koncentracije SO₂, ki požgejo rastline; **karbonatna tla kisli dež nevtralizirajo** (ne v Jesenicah)

E)padavine

- Slovenija je **namočena** (humidna), povprečje padavin je **1500mm** (svetovno 800mm)
- razpored padavin je odvisen od **reliefa** (orogradske pregrade) in **ciklonov** (Z-V)
- najbolj namočeni predeli: JZ del Alp (**3000-4000mm**), alpske regije in dinarske planote (**200mm**)
- osrednja Slovenija – **1500mm** (Z Ljubljanska kotlina), **1200mm** (Vzhodna-Krška kotlina, Celjska kotlina)
- mariborsko območje, Davsko polje do Slovenskih goric – **1100-1000mm**
- Prekmurje – **800mm**
- Primorje – **1000-1500mm**
- padavinski režimi:
 - **submediteranski** – večina padavin med oktobrom in majem (**cikloni**)
 - **prehodni** – v vseh letnih časih, količinsko je padavin največ jeseni (**konvekcijske, cikloni**)
 - **celinski** – padavine omejene na poletje (julij, **konvekcijske**)
- poplave – pogosta naravna nesreča, v kratkem obdobju **nadpovprečno velika količina padavin** (150 mm na dan, ko se ciklon zaustavi nad območjem) in reka ne more več odvajati vode; do poplav pride tudi, ko večja količina vode pade na **že poplavljen tla**; poplavljeni kletni prostori, uničeni kmetijski pridelki, proženje zemeljskih plazov, poškodbe na prometnem omrežju, erozija prsti; poplavna območja: Celjska kotlina, Ljubljansko barje, Krška kotlina, Dravsko-Ptujsko polje, nekatera kraška polja
- suša – **padavine niso enakomerno razporejene** (sušni meseci), struktura tal (kraške, peščene in prodnate površine); takrat, ko voda prekomerno upade, je pod povprečjem; zmanjševanje količine kmetijskih pridelkov, pomanjkanje pitne vode, HE ne delujejo normalno (nivo vode upade); poletje (julij, avgust), pozimi (januar, februar; pospešeno delovanje TE)
- toča, žled, snegolom

F) bioklimatski višinski pasovi

- so naravni višinski pasovi, ki se oblikujejo zaradi razgibanega reliefa, povezani so s pogoji za rast rastlin
- **dna kotlin, dolin in kraških polj**: območje inverzije, prizadeto območje ob pozebah; ne uspevajo vse kmetijske kulture, ki običajno uspevajo na teh nadmorskih višinah (**ne uspevata vinska trta in sadno drevje**; slabo uspevajo tudi nekatere vrste žit)
- **topli ali termalni pas**: začenja se nad dnem kotline (10-20 m) in sega do **450/550m**; **uspevajo vse kmetijske rastline**; v ta pas spadajo tudi vsa gričevja, vinorodna območja, zaledje Koprškega primorja; gosta agrarna poseljenost
- **hribski pas**: **od 450-550m do 850-950 m**; temperatura je nižja, ne uspevajo več toploljubne rastline, uspevajo pa še ostale vrste (**žita okopavine**); pojavlja se **živinoreja** (osojna stran so pašniki, travniki); še vedno strnjena agrarna poselitve
- **nižji gorski pas**: **od 850 do 1250m**; premrzlo za kmetijstvo, **živinoreja in gozdarstvo**; zaselki (3-10 kmetij), samotne kmetije
- **višji gorski pas**: **od 1200 do 1550/1650 m**; gozdna meja; travniki, **slabši pašniki**, gozdarstvo; ni agrarne poselitve
- **subalpski pas**: **od 1600 do 2000 m, nesklenjen gozd** (smreka macesen), vmes se pojavlja ruševje; planinsko pašništvo
- **alpski pas**: **nad 2000m, nesklenjo rastje** (ruševje), kmetijske **rabe ni**

RASTJE

- naravno rastje **gozd** (razen najvišjih vrhov)
- krčenje naravnega rastja ob **prihodu prvih narodov** (Iliriv, Rimljanov, Slovanov)
- še intenzivnejše krčenje v času **nemške kolonizacije**, sistematično nastajajo **kmetije v hribovjih**
- v **18.st.** se rastje popolnoma spremeni, večino gozdov **posekajo** zaradi **fužin in glažut** ter oglarstva, večinoma sekajo **bukev**
- v **19.st.** les postane **tržno blago**, gradi se **železnica (hrast)**, kurjava; v **sredini 19.st.** se konča masovno sekanje gozdov (35% gozdnatega površja)
- **zakon za pogozdovanje krasa** – pogozdovani so s **črnim borom**, da bi zaščitili erozijo prsti
- drugod pogozdovanje poteka s **smreko**, gozdovi so se obnovili (**1993 – 53%**)
- **prebiralna sečnja** – redčenje gozdov, varovana območja (**Krajski in regionalni parki, Kočevski gozdovi, Triglavski narodni park**)
- delež gozda se trenutno povečuje na račun propadanja kmetij (**ogozdovanje** – naravno zrastel gozd)

VODE

A) rečno omrežje

- **malo velikih in veliko malih rek** (velika reka ima nad **100km toka** – **Sava, Drava, Kolpa, Savinja**); večje so tudi **Sora, Mura, Krka**
- vzrok za takšno omrežje je gorata pokrajina, večina rek pri nas izvira
- dve povodji: **jadransko** (1/5) in **črnomorsko** (4/5)
- naše reke imajo **velik odtočni količnik** (strmina reliefa, količina padavin, podlaga) - kras zmanjšuje odtočni količnik, nepropustna podlaga povečuje, tudi vegetacija zadržuje vodo
- največji odtok imajo alpske reke, ker ni vegetacije

B) rečni režim

- **dežni rečni režim** – poleti suša, pozimi dež; imajo samo **reke ob morju (Dragonja, Rižana)**
- **snežno-dežni rečni režim** – **dva maksimuma**, padavine so spomladi in jeseni (najmanj vode poleti in pozimi), ciklonske padavine (apr, maj, jun, okt, nov), višji spomladanski višek (topljenje snega); **reke ki izvirajo v Alpah**
- **dežno-snežni rečni režim** – **dva maksimuma in minimuma**, jesenski višek večji (več dežja zaradi ciklonov v J Sloveniji); **reke, ki nimajo snega iz visokogorja**
- **kombinirani rečni režim** – reke, ki so pri nas že **v spodnjem toku (Drava, Mura)**

C) onesnaženost slovenskih rek

- **1. razred**: vse reke ob izviri in nekaj kilometrov njihovega toka (**Sava Dolinka do Mojstrane, Soča do Bovca, Kamniška Bistrica do Kamnika, Savinja do Ljubnega**)
- **2. razred**: največ slovenskih rek (**Soča, Sava do Radovljice, Savinja do Velenja, Krka do Novega mesta**)
- **3. razred**: **Drava, Mura, Sava od Zasavja naprej, Kamniška Bistrica, Ljublanica**

- 4. razred: **Mura, Ljubljanica pri Zalogu, Voglajna, Ščavnica, Kamniška Bistrica**
- onesnaženost **se zmanjšuje**, ker: imamo več čistilnih naprav, uradno prepovedano speljevanje kanalizacije v reke, propad industrije, večja ekološka osveščenost
- onesnaževalci: **industrija, JE**, več kot polovica vode ne gre skozi čistilne naprave (onesnaževalec plača škodo)

D) podtalnica

- nahajališča – **kraška polja** (črpališča), **prodne ravnine** (Kranjsko-Sorško polje, Ljubljansko polje, Ljubljansko barje, Iški vršaj, Krška kotlina, Novomeška kotlina, Celjska kotlina, Dravsko-Ptujsko polje, Pomurska ravnina)
- ni povsod enako globoko (**od 5m do 100m**), podtalnica, ki je **globlje je čistejša** (Ljubljansko polje)
- nevarnosti – **kmetijstvo, nesreče** (izlitje nafte), **odlagališča smeti, reke** (skozi prod v dnu se reka prefiltrira)

E) jezera

- **naravna** – **Blejsko, Bohinjsko, Cerkljsko**
- **umetna** – jih je več; zaježitvena za HE, zaježitvena za namakalne sisteme, udrti rudniški rovi se napolnijo z vodo
- **največje stalno jezero je Ptujsko**
- najgloblje jezero je Družmirsko (66m, se še vedno poglablja)
- funkcije jezer – **HE, namakanje, turistična jezera**

F) morje

- odprta možnost za razvoj gospodarske trgovine

KMETIJSTVO

A)

- večina Slovenije **ni ugodna** za kmetijstvo (samo **43% primernih površin**, od tega $\frac{1}{4}$ zares dobrih)
- **kmetijsko zemljišče**: vse površine, ki jih lahko obdelujemo (**njive, travniki, pašniki, sadovnjaki, vinogradi**)
- delež agrarnega prebivalstva je padel od 19.st. s 75% na **7,6%** (s primarnim sektorjem se ukvarja le 4%, k 7,6% štejemo tudi popoldansko kmetijstvo)
- **neenakomerno razporejen delež agrarnega prebivalstva** (odvisno od razvoja regije, ni povezan s kvaliteto zemljišča → najnižji je v Ljubljanski kotlini, čeprav je prst tu kvalitetna)

B) pogoji

- **dobri pogoji samo na ravninah**
- problem ravnin – prepletanje interesov kmetijstva in ostalih panog (**pozidava**)
- hribovite pokrajine so problematične zaradi reliefa – **plitve prsti, strmina** (težja strojna obdelava, **do 13%**), **erozija, denudacija** (ploskovno odnašanje), **nadmorska višina** (krajša vegetacijska doba)
- naravni pogoji v Sloveniji so izključno za živinorejo

C) višinske kmetije

- **650m nadmorske višine**, naklon presega 11,5%
- take kmetije so zaščitene (**davčne olajšave, boljše odkupne cene, državne subvencije**)
- z zaščito takšnih kmetij smo ohranili podeželsko prebivalstvo

D) struktura kmečkega prebivalstva

- **nizek delež čistih kmetov** (kmetija je edini dohodek, ne služijo denarja v drugih panogah, od vseh kmetij je le **11,9% čistih kmetij**)
- prevladujejo **polkmetje** (vsaj eden član gospodinjstva služi denar v drugih panogah)
- vzroki za polkmete – **premajhne kmetije, premajhen dohodek od kmetijstva, socializem ni podpiral kmetijstva, možnost zaposlitve v vsakem mestu** (policentrizem)
- nekmečki lastniki zemljišč (**vikendaški kmetje**) – največ jih je v vinorodnih področjih, vikend-vinogradniki
- težave slovenske strukture kmetov – **ogromno ostarelega prebivalstva** (predvsem med čistimi kmeti, nad 60 let), **kmetije niso sodobne, samooskrbno kmetijstvo, naše kmetije se še vedno drobijo**

E) strukture kmečkih zemljišč

- velikost slovenskih kmetij še ni ustaljena: **dedno pravo** (dedno deljenje, ki še vedno poteka; veliko kmetij je **manjših od 5ha**, 27% **manjših od 1ha**), zemljiški maksimum v bivši Jugoslaviji (zgornja meja do 10ha)
- država je sprejela zakon o prepovedi deljenja kmetij nad 10ha (**usmeritev v tržno kmetijstvo**)
- povprečna slovenska kmetija **3,2ha** (EU 13,5ha)
- povprečno število glav živine je **5** (EU 32)
- kmetij **nad 10ha je 25%** (EU 85%)
- **2700l** mleka na leto (EU 6300l)
- dražji stroji

F) spreminjanje zemljiških kategorij (kmetijske površine, gozd, močvirja...)

- še vedno **upada delež njiv in pašnikov** – vedno več živinoreje na račun njiv, pašniki se spreminjajo v travnike ali gozd
- **narašča delež gozdov, travnikov, sadovnjakov** – pogozdovanje, ogozdovanje, prebiralna sečnja; sadovnjaki naraščajo zaradi povpraševanja
- **stagnira delež vinogradov** – primerna področja so zasedena, ni večjih potreb po vinu

G) hrana

- hektarski donosi se večajo na račun **škropil, hibridnih semen, strojev** (agrotehnični ukrepi)
- Slovenija je sposobna **pridelati 4/5 hrane doma** (večinoma na samooskrbnih kmetijah)
- uvažamo kulture, ki pri nas ne uspevajo – **južno sadje** (agrumi in tropsko sadje), **zelenjavo, krušna žita** (pšenica), **sladkorno peso, močna krmla in koruzo**
- izvažamo – **hmelj, vino, perutnino, meso in mlečne izdelke**

H)državni sektor kmetijstva

- **zadružna posestva**
- zadruga – živinorejski obrati (Perutnina Ptuj, MIP), tržno usmerjene, za domači in tuji trg

I)ribolov

- morski ribolov, ribogojnice

ENERGETIKA

A)energetski/energijski viri

- neobnovljivi (**les, premog, nafta, jedrska energija, zemeljski plin**) in obnovljivi (**HE, sonce, geotermalna energija**)
- primarni (lahko jih neposredno uporabljamo: les, premog, nafta) in sekundarni (jih je treba predelati: jedrska energija, naftni derivati)

B)les

- pomemben energetski vir do 15.st.
- kurjava, proizvodnja oglja

C)premog

- začnemo ga izkoriščati v drugi polovici 19.st., **sovpada z izgradno Južne železnice** (speljana je skozi kraje, kjer so rudniki)
- pogonsko sredstvo, s pomočjo železnice se ga transportira v industrijsko območje
- pomemben energijski vir tudi po 2. sv. vojni
- premogovniki – **Velenje, Zasavje** (Trbovlje, Zagorje, Hrastnik), **Senovo, Črnomelj, pri Kočevju**
- zmanjševanje proizvodnje (**5 milijonov ton na leto**), **trend opuščanja premogonikov**
- rjavi premog in lignit – **slabe kvalitete, ekološko sporna**; kopljemo samo zaradi delovnih mest, TE niso prilagodljive na druge premoge, premogovniki so locirani poleg TE

D)elektrika

- **TE, HE, JE**
- elektrifikacija se začne **po 2. sv. vojni** (v desetih letih praktično cela Slovenija), ne samo osvetljava naselij, tudi elektrifikacija železnice in industrije
- TE (domači premog): - **Šoštanj (700MW)**
- **Trbovlje (200MW)**
- **Brestanica** (plinska)
- **Toplarna Ljubljana**
- HE: - **dravski kompleks (Dravograd – Ptuj, 7 HE**, največja Formin, **530MW**, povezane, delujejo skozi vse leto, stabilen vodostaj)
- **savski kompleks (Moste pri Jesenicah – Mavčiče – Medvode – Vrhovo pri Radečah, 4 HE**, niso povezane, **79MW**, nestabilen vodostaj, veliko nanošenega proda, problem graditve novih HE)
- **kompleks na Soči (Doblar – Plaven – Solkan, 81 MW**, dogadili še dve)
- **JE Krško – 700MW**, vsa elektrika ni naša, nimamo rešenega vprašanja skladiščenja odpadkov, na začetku smo uporabljali domač uran, sedaj pa ga uvažamo
- potrebe po elektriki **niso zadovoljene**, iščemo alternativne vire

E)nafta

- imeli smo **naftno polje pri Lendavi**, rafinerija je ostala (priklopljena **na hrvaški naftovod**), Slovenija nima naftovodnega omrežja, porabimo **tono na prebivalca letno**

F)plin

- zemeljski plin uvažamo **iz bivše SZ**, priklopleni smo na **rusko plinovodno omrežje** (imamo možnost priklopa tudi na alžirsko)
- plinovodno omrežje še ni dokončno zgrajeno (**Posočje in Dinarske planote ga še nimajo**)
- cilj je zgraditi omrežje do konca in nadomestiti trda goriva s plinom
- potrebe po plinu **še vedno naraščajo**

INDUSTRIJA

A)vpliv na pokrajino

- **industrijski kompleksi** (spremeni se videz) in delavska naselja (delavska predmestja)
- **onesnaženje**
- **spremeni poselitev/razporeditev prebivalcev**
- **sproži urbanizacijo, deagrarizacijo** (opuščanje kmetovanja, manj kmetov, manj kmetijskih površin), **beg s podeželja** (praznenje podeželskih krajev), **depopulacijo**

B)faze v razvoju

- sredina 19.st do 1. sv. vojne: - prej samo obrti
 - začne se **graditi železnica** (gradnja industrijskih centrov), propad fevdalizma (kmetje postanejo svobodni, možnost selitev)
 - **železnica Maribor – Ljubljana – Trst** (kraki do Jesenic, Kamnika, Koroške), ob njej se razvijejo prvi industrijski centri
 - **železarstvo in tekstilna industrija**
 - **industrijski polmesec** (Maribor – Ljubljana – Jesenice), najmočnejši industrijski centri, nabolj razviti deli takratšnjega časa
 - ostale panoge: **kovinska industrija, lesna, prehrabena, usnjarska**
 - ostali industrijski kraji izven polmeseca nastanejo zaradi surovin: **Idrija, Prevalje, Mežica**

- obdobje med obema vojnama: - **zapustimo AO** in pridemo **pod SHS**, postanemo najbolj razvit del države; našo **industrijo je SHS podprla**, odprl se je velik trg
 - v industriji **zaposleno 20% ljudi** ob koncu faze
 - ohranili smo stare panoge in se še razširili, tri železarne (**Jesenice, Štore, Ravne**)
 - industrija se krepí **samo v polmeseču**, zaradi zapostavljanja podeželja se začne **izseljenišvo**
 - **SHS ni podpirala našega kmetijstva**, ker je imela boljše pokrajine na jugu
- po 2. sv. vojni do 1991: - **socializem, nacionalizacija, forsiranje industrije**
 - nove panoge: **elektrotehnična, strojna, papirna, čevlarska, farmacevtska**
 - **razbremení se polmeseč, policentrisitični razvoj** (razvije se veliko mest in centrov)
 - **ustavi se odseljévanje s podeželja**, pojavijo se **dnevni migranti, zmanjšajo se razlike** v regionalnem razvoju
 - pojavijo se **polkmetje**
- po osamosvojitvi: - razkrijejo se slabosti preteklega obdobja, gospodarstvo le ni tako razvito (**onesnaženost, izguba tržišča, odpuščanje delavcev**)
 - kljub začasni krizi **industrija napreduje**

PROMET

A)

- Slovenija je **tranzitna dežela** – blago in potniki se premikajo po našem ozemlju z različnih koncev Evrope
- prometni križ – **slovenika** (MB – LJ – KP) in **ilirika** (JE – ZG); **železniški in cestni križ**
- obstaja strah, da bomo **najkrajši koridor** (izgubljata gostinstvo in turizem; onesnaženost)
- **cesta** je obstajala že v času **Rimljanov** (Logatec – Ptuj), po njih ni bilo potreb po novih cestah (samo lokalnih)
- **habsburžani** zgradijo sloveniko (**obalpska pot**)
- nadaljna gradnja se vrši **po 2. sv. vojni (betonska cestišča)**
- **po 1970** sistematično dograjevanje **avtocestnega omrežja** (viden napredek po 1991)
- ves čas se je **zanemarjalo obnavljanje lokalnih povezav**
- po naših cestah se prevažá **več potnikov kot tovora**
- veliko osebnega prometa → **motorizacija (2,6 prebivalca na avto)**; onesnažévanje, ustavlja beg s podeželja)

B) cestni prelazi

- mejni: **Ljubelj, Korensko sedlo, Jezerski vrh (3), Predel**
- notranji: **Trojane, Postonjska vrata, Črnivec, Kozjak, Razdrto, Vršič (1), Soriška planina (2)**

C) železniški promet

- začne se graditi v **drugi polovici 19. st.**
- proge: **južna železnica, gorenjska proga** (do Jesenic), **kamniška proga, koroška proga, Zidani most – Dobova, Jesenice – Gorica...**
- vpliv železice na pokrajino – **razvoj industrije, širitev mest**
- negativne posledice – **propad nekaterih dejavnosti** (furmanstva, rečne plovbe, splavarstva), **propad nekaterih mest (Vrhnika, Slovenska Bistrica)**
- železnica **se širi med obema vojnama**
- **po vojni začne izgubljati pomen**, opuščénih je mnogo prog, pojavi se motorizacija, zastarele proge, ukinitév nekaterih prog (**Trbiž – Jesenice, madžarska pot** → železna zavesa)
- danes železniško omrežje **ni v celoti elektrificirano, posodabljanje** (hitri vlaki), **krak do Madžarske**

D) pomorski promet

- **luka Koper** – promembno pristanišče za tranzit v Evropske države (več tranzitnega tovora, kot tovora namenjenega Sloveniji), **problem prometne povezanosti z zaledjem** (samo en tir v notranjost), najbolj specializirano pristanišče v okolici
- **slovenske ladje** – slovenska flota se giblje po svetovnih morjih

E) letalski promet

- tri mednarodna letališča
- **Brnik** – moderno, dobro varnostno omrežje
- **Maribor** – zaprto, preusmerjali so letala iz Brnika, če je bilo slabo vreme
- **Portorož** – športno, turizem
- čarterji

F) mejni prehodi

- cestni, železniški, letalski, obalni
- **mednarodni** (vsi potniki, carinska in veterinarska služba)
- **meddržavni** (manjši, samo med državama, brez vseh služb)

TURIZEM

A)

- **izletnik** (dnevni izlet, bolj domačini kot tujci), **turist** (prespijo v hotelih, večinoma tujci)
- kmečki turizem se beleži kot dopolnilna dejavnost h kmetijstvu

B) vrste turizma

- **gorski – poletna in zimska sezona** (kapacitete so zasedene); **Alpe** in **predalpska Slovenija**, namenjen domačim gostom; zimska sezona – **40 registriranih zimskih središč**, 300 km prog, **premahnje nadmorske višine** (krajša sezona, visoke temperature), **premalo prenočišč**; poletna sezona – ob jezerih, planinarjenje, **187 planinskih koč**, veliko tujcev;
- **zdraviliški** – celoletna sezona, **vedno polne kapacitete**, veliko tujcev, (**Rogaška, Atomske, Moravske, Čateške, Šmarješke toplice**)
- **obmorski – poletna sezona** (maj – sep), izkoriščena do konca; **klasični** (hoteli, plaže) in **navtični** (marine)
- **kraški** – izletniški obiski kraških znamenitosti, **neizkoriščen**
- **mestni** – kulturne znamenitosti, prenočevanje v transitu, **kongresni turizem** (Bled, Portorož, Ljubljana)

C) turistična pokrajina

- pokrajina, ki je v celoti namenjena le turizmu (le Portorož, ne v celoti)

PREBIVALSTVO

A) selitveni procesi

- od naselitve naprej se beleži **pozitivna rast prebivalstva** (v začetku na račun razmnoževanja, danes pa priseljevanja)
- 6., 7. st. – trajna naselitev (rast, razen v času vojn, epidemij...)
- konec 18. st. – povečanje prebivalstva **na račun izboljšane higijene**, zdravstvenih razmer
- 2. polovica 19. st. – **demografska eksplozija** (ekstremno velika porast prebivalstva), povezana z industrializacijo, dovolj hrane za preživetje; posledice – **agrarna prenaseljenost, odseljevanje** (beg s podeželja, beg v tujino)
- **izseljenišvo** (19. st.) - **ZDA, Kanada, Nemčija, Francija**, kasneje še **Egipt, Argentina** in **Avstralija**; v tujini živi **250000** Slovencev (**125000** v **ZDA**), dobro organizirane manjšine

B) nacionalna sestava Slovencev

- **delež slovenskega prebivalstva se zmanjšuje (1953 96%, danes 87%)** – po 1960 priseljevanje iz jugoslovanskih republik, **priseljenci imajo večji naravni prirastek**
- prevladujoče skupnosti: - na račun priseljevanja: **Hrvati (54000), Srbi (54000), muslimani (27000)** → podatki iz časa SFRJ
 - **romi** – niso klasični ekonomski migranti
 - avtohtoni manjšini: **Italjani** (Koper-Piran-Izola, **3000** število se ne spreminja, manj asimilacije, manj izseljevanja, odprta meja) in **Madžari** (Lendava, **8500**, število se zmanjšuje, asimilacija, zaprta meja, nizki naravni prirastek; obe manjšini sta **priznani na najvišji možni ravni (dvojezičnost, šolski sistem, javni, mediji, predstavnik v parlamentu)**)
- **hvaška manjšina ni uradno priznana** zaradi problema meje

C) naravno gibanje

- **nizka rodnost (10‰)**, precej **nizka smrtnost (9‰)**, **minimalen naravni prirastek (0,1‰)**
- **prirastek Slovencev je rahlo negativen**
- vzroki za nizko rodnost: **potrošniška miselnost**; vzroki za nizko smrtnost: **higiena, visoki zdravstveni standardi, minimalna umrljivost otrok**

D) demografski režimi

- **primitivni** – skoraj nikjer več po industrializaciji (le najrevnejše afriške države), visoka smrtnost in rodnost, nizka starostna doba
- **mlad** – večina afriških držav, nekatere azijske smrtnost je znižana, enako visoka rodnost
- **zrel** – ZDA, Kanada, Avstralija, nekatere države v Evropi; staršev toliko kot otrok, 2-3 otroci na družino, naravni prirastek 5-10‰, visoki standard, nizka umrljivost, večji del starejših, spodbudna prihodnost
- **star** – Evropa, mladih je manj kot starejših, naravni prirastek nizek, manj aktivnih ljudi, pronatalitetna politika

E) slovenski demografski režim

- **star**
- **5% več žensk** (po 40 letu več žensk, pod 40 več moških) – **daljša življenjska doba žensk, posledica vojn, rojenih več fantkov kot punčk, več moških migrira**

F) Slovenci na tujem

- **v Avstriji 14000**
- **v Italiji 90000**
- **na Madžarskem 5000**

G) izobrazbena struktura

- visoka pismenost (**99,9%**) – znižujeta jo skupnost starejših in romov
- prek **40% ljudi s srednješolsko izobrazbo** (najmanjši procent gimnazijcev)
- **30% z osnovnošolsko**
- **0,6% brez izobrazbe**
- **8,8% višje in visokošolske izobrazbe**

NASELJA IN POSELITEV

A)

- **mestna in podeželska naselja** (vas, ki nujno, da je opredeljena s kmečko dejavnostjo)
- **neenakomerna poselitev** – gostejša v kotlinah in dolinah, redkejša v hribovjih; povprečna gostota 99 prebivalcev na km²
- poselitev se še spreminja, praznjenje v hribovitih krajih in zgoščevanje v mestih

B) procesi

- **depuplacija** – pokrajine se praznijo (**izseljevanje**), veliko ostarelega prebivalstva, **spremlja jo deagrarizacija**
- **suburbanizacija** – selitev prebivalcev na rob mesta, **širjenje mestnega roba**, veliko novih gradenj, določena poslopja izgubijo prvotno funkcijo, spremeni se zunanji videz

- **deagrarizacija** – zmanjšanje odstotka kmetov, **opuščanje kmečkih površin**
- C) demografsko ogroženo območje
- ostareli ljudje, populacije se ne obnavlja
 - obmejne pokrajine, hribovite (**Kozjansko, Goričko, Haloze**), **Posočje**
 - država hoče zmanjšati njihov obseg – **podpiranje obstoječih kmetij, kmečki turizem, svetovanje**
- D) podeželska naselja
- agrarno in **netipično agrarno naselje** (neagrarno)
 - **ni industrije**, podeželska naselja so spremenjena na račun dnevnih migrantov
 - meja agrarne poselitve na **Z 950-1100m, na V pa 1300m**
 - **samotna kmetija**: hribovite pokrajine z strmim reliefom, slabe razmere za kmetijstvo (zemlja je v enem kosu okoli hiše); predalpsko hribovje, posamezni predeli dinarskih planot
 - **zaselek**: 3-10 kmetij, še ni prava vas (premajhna), nimajo šol in cerkve, slabi reliefni pogoji (hribovite pokrajine)
 - **sklenjena vas**:
 - **gručasta** – hiše postavljene brez reda, okrog so njive, ki niso v enem kosu; **alpske doline, predalpsko hribovje** (v Bohinju, Posočju, Kamniških Alpah)
 - **obcestne** – levo in desno ob cesti, rezultat reliefnih razmer (nižine); **Dravsko-Ptujsko polje, Kočevsko, Pomurska ravnina, Brinje pri Kranju** (nemška kolonizacija)
 - **razložena naselja** – posebna oblika vasi v vinorodnih pokrajinah, hiše so po slemenih, na pobočjih pa vinogradi
- E) mestna naselja
- **malo pravih mest**
 - mestno naselje – kraj z **2000 prebivalci**, več kot **50% neagrarnega prebivalstva**, **strnjeno pozidano**, imeti mora mestne funkcije (**mestoslužne** – namenjene samo mestu, mestna komunala, promet, uprava; **mestotvorne** – neagrarne panoge, industrija, promet, šolstvo, turizem, trgovina)
 - najtarejša mesta segajo v rimski čas
 - v srednjem veku se pojavijo srednjeveški trgi in mesta
 - z industrijo začnejo mesta množično naraščati
 - mestna tlorisa:
 - **zvezdast** – širjenje ob vpadnicah, vmes so neposeljena območja; **Ljubljana**
 - **pahljačast** – na eni strani hribovi, na drugo stran pa se širi; **Kamnik, Škofja Loka, Celje, Krško, Maribor**
 - nekaj mest se **ne pokriva z nobenim od dveh tlorisov** – **Nova Gorica** (edina, ki ni nastala iz vasi), **Lendava, Murska Sobota, Velenje**
 - Ljubljana in Maribor imata več kot 100000 prebivalcev, Celje in Kranj pa 40000
 - **nizek procent urbanizacije (51%)** – rezultat majhnosti (ljudje se iz vasi dnevno vozijo v mesta), **ni rezultat gospodarske nerazvitosti**

GEOGRAFSKE REGIJE SLOVENIJE

A) regije upoštevajo

- **naravne značilnosti** – relief, kamninska zgradba, geološke značilnosti, podnebje
- **družbene značilnosti** – stopnja gospodarskega razvoja, značilnosti prrrebalstva, vplivna območja mest

B) regije se delijo na

- **makroregije**
- **mezoregije**
- **mikroregije**

SLOVENSKE ALPE, SLOVENSKO VISOKOGORJE, ALPSKA MAKROREGIJA SLOVENIJE

A)

- državna meja – S vznožje Karavank – slovenska Koroška – rob Tuhinjske doline – Ljubljanska kotlina – J meja Julijcev – J rob Jelovice – J Bohinjske gore – meje Triglavskega narodnega parka
- značilnosti:
 - **najvišji del Slovenije**
 - **največ površja nad gozdno mejo**
 - **segajo v subalpski in alpski pas**
 - **specifičen pokrajinski videz**
- reliefne oblike:
 - **ledeniške** – U-doline, krnice, morene (čelne, stranske, talne), balvani, ledeniška jezera (krniška – Triglavsko, v čelnih kotanjah – Bohinjsko), priosterni vrhovi, melišča, komarče, pragi
 - **kraške oblike** – nastale po poledenitvi; škraplje, žlebiči, škvavnice, kotlički (irši od škrapelj), kraška jezera, brezna, lašči
- Alpe so zelo namočene, **rezervoar pitne vode**
- skupne gospodarske panoge:
 - **rudarstvo** – **Jesenice, Kropa** (surovine iz Alp); **Bohinj, Mežica** (mežiško rudarsko območje); razvilo se je v času obrti (pred industrijsko revolucijo), danes večinoma propadlo
 - **kmetijstvo** – za klasično stacionarno živinorejo ni pogojev; **selilna pašna živinoreja ali planšarstvo** (tradicionalna); za del leta se živinorejo umakne iz vasi, da se v dolini pridela krmo (maj-sep); je ohranjena, zmanjšana (za 1/3, zaradi umetnih gnojil, manj kmetov kmetov, težka); zapuščene pašne planine se ogozdujejo (**Velika Planina, Vogar, Jezero, Dedno polje, Uskovnica, Menina**)
 - **turizem** – mlajša panoga, nehal se je širiti (večji del Alp je zaščiten), **gorski turizem** (letni, zimski)
 - **industrije v Alpah ni**

- poselitev: prevladujejo **gručaste vasi v dolinah** (samotnih kmetij ni zaradi prevelikih strmin), **ni večjih mstnih naselij** (**Bovec, Bohinjska Bistrica, Tržič**), **poseljene samo doline usmerjene proti J, S doline** so bolj hladne in ozke ter manj primerne za kmetijstvo (**Tamar, Planica, Vrata, Kot, Krma**)

B) Julijske Alpe

- mezoregija
- dolina Bele – dolina Save – rob Ljubljanske kotline – Jelovica – Tolmin
- **najvišji predeli v Sloveniji**, skoraj v celoti **iz apnenca** (čistega), najbolj preoblikovane, veliko jezer
- večje U-doline: **Bohinjska, Soška**
- **Triglavski ledenik**
- **najbolj namočene** (zaradi tega nižja gozdna meja za 20-100), največji odtok
- planote - **Mežakla, Pokljuka, Jelovica, Komna** (sega nad gozdno mejo); večje, spoznamo jih po uravnane vrhu in strmih pobočjih, oblikovale se so tudi s pomočjo tektonike – epirogeneza; **porasle z gozdom** (naravno raste je smreka)
- **pod** - **Kriški, Kaninski, Triglavski**; so vedno visokogorski, uravnava pred vrhom, veliko kraških pojavov
- lesno gozdarstvo, oglarstvo
- **Pokljuka** – ima **barje**, nad apnencem je še morenski material (slabo prepušča vodo)
- gospodarstvo:
 - **kmetijstvo** – klasična mlečna živinoreja, planšarstvo se opušča
 - **rudarstvo** – ni ga več, prebivalci zaposlitev iščejo v Jesenicah, Bledu, Kranju, Tolminu, Kobaridu in Bovcu
 - **turizem** – zelo razširjen, smučarski in pa jezera, razširjen je tudi planinarjenje
- promet – **slabe povezeve**, prelaza **Vršič** in **Predel**
- **Triglavski narodni park** – največji slovenski park, edini z strogimi pravili, različna območja, vsi posegi prepovedani, nadaljnje širjenje panog prepovedano (ni izkoriščanja)

C) Kamniške Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe, Kamniške in Savinjske Alpe

- pomanjšana verzija Julijskih Alp
- storžiška veriga (Storžič) – Grintovci – Golte
- zgrajene **iz karbonatnih kamnin** (poleg **apnenca** tudi **dolomit**), so bolj krušljive, reliefne oblike hitreje nastajajo, grintavci
- **ekstremi med dolinami in vrhovi** (strme stene, velike relativne višine)
- nižje od Julijcev, enaki reliefni pojavi (tudi ledenik)
- planote – **Dleskovška, Velika Planina**
- razvija se turizem, naselja so na izhodih na ravnino, gručaste vasi v dolinah
- industrijski centri na osnovi starih obrti
- prometna prehodnost je slaba – nobena reka jih ni razrezala (**razen Kokre, dostop na Jezersko**)

D) Karvanke

- **več kamninskih pasov**, ni enotne reliefne zgradbe
- tromeja – Peca
- **najnižji del Alp v Sloveniji**
- pasovi:
 - **južni pas silikatnih kamnin** (največ kmetij, najgosteje poseljeno, precej starih obrti)
 - **srednekaravanški razvodni apneniški hrbet** (nad gozdno mejo; **Kepa, Golica, Košuta, Stol**, za Jezerskim, **Olševa**)
 - **severni pas silikatnih kamnin** (v veliki meri v Avstriji – Železna Kaplja; pri nas Zgornji del reke Meže, najvišje samotne kmetije)
 - **severni apneniški pas** (v glavnem v Avstriji – Obir; pri nas **Peca**)
- **silikatni pasovi** – površje je zaobljeno, ni strmih pobočij in vrhov, nižji predeli, poraščeni z gozdom, voda je na površju, agrarna poselitev, pojavljajo se obrti (fužinarstvo), vasi v dolinah
- **karbonatni pasovi** – obratno, bolj strmi, nad gozdno mejo, brez surovin, brez poselitve
- mesta so znotraj regije zaradi surovin
- turizem – **Zelenica, Peca, Golica**
- lažje prehodne, več prelazov in prehodov

PREDALPSKA SLOVENIJA

A)

- pokriva ¼ površja
- tri mezoregije:
 - **Zahodno predalpsko hribovje** – Beneškoslovensko in Tolminsko hribovje s Srednjesoško dolino, Idrijsko-Cerkljansko hribovje, Škofjeloško in Polhograjsko Hribovje
 - **Vzhodno predalpsko hribovje** - Posavsko hribovje
 - **Severovzhodno predalpsko hribovje** – Zgornja Savinjska dolina, Velenjska kotlina, Vitanjske Kravanke, Pohorsko podravje
- ni enotna regija, **kamnine iz vseh geoloških obdobij**
- Z del – geološko najbolj enoten (karbonatne kamnine; **apnenec** in **dolomit**)
- V del – **najbolj mešan**
- SV del – najstarejše kmanine (**magmatske, metamorfne**)
- raznolik relief (**hribovja, sredogorja**), veliko vzpetin, vmes rečne doline
- ni goste poselitve – **manjši kraji, nobenih večjih središč**; hribovja – **zaselki, samotne kmetije**; kraji niso agrarni – nastali zaradi neagrarnih panog, ni bilo prostora za kmetije; večina mest je majhnih, premalo delovnih mest, migracije v večja mesta;
- tam kjer so doline razširjene zaradi tektonike so nastali večji kraji – **Slovenj Gradec, Velenje, Litija, Dravograd, Vuzenica**
- prometnice – so speljane **po rečnih dolinah**; prometna povezanost je povezana z dejstvom, da so reke v prebojnih dolinah (brez prelazov)

B) Beneškoslovensko hribovje s Srednjesoško dolino

- Čedad – Soča – dolina srednje Soče – Kobarid – Tolmin – Most na Soči
- predstavljajo ga **Kolovrat pri Kobaridu**, **Matajur** in **Breginjski kot**; razrezala sta ga reki **Nadiža** in **Ter najredkeje poseljeno** predalpsko hribovje v Sloveniji – zajela ga je huda **depopulacija** (prestavitve državne meje, v sami regiji ni večjih zgoščenih središč, **Furlanski potres 1976**), **deagrarizacija**; nekoliko bolje je poseljen tolminski del (zaradi lažjih dostopov)
- živinoreja, sirarne
- poznajo se submediteranski klimatski vplivi, listnati gozdovi, daljša vegetacijska doba
- ljudje hodijo na delo v **Novo Gorico** ali **Videm**

C) Idrijsko-Cerkljansko hribovje

- sotočje Idrijce in Bače – Idrija – Cerkljano – Podbrdo
- prevladujejo **karbonati (precej dolomitov)**, vmes **so starejše kamnine (rudnik v Idriji)**
- velike višinske razlike – dolini reke **Idrijce** in **Bače** sta zelo nizki, v preteklosti sta zelo globoko razrezali relief
- drugačna poselitev – kmetije so na vrhu slemen in planot; v dolinah so neagrarna naselja; pobočja so prestrma
- živinoreja (zaradi hribovitosti ni pogojev za poljedelstvo)
- **veliko padavin (2000mm)**
- veliko listnatih gozdov
- **Idrija** (star industrijski center), **Cerkno** (policentričen), **Podbrdo** (prometne povezave – najkrajša povezava med Gorenjsko in Primorsko, tekstilna industrija)

D) Škofjeloško in Polhograjsko hribovje

- Medvode – rob Ljubljanskega barja – Logatec
- dve enoti, vendar zelo podobni
- neenotna geološka zgradba – **karbonati, stari paleozojski pasovi (silikatne kamnine)**
- **Železniki** (fužinarstvo, **Selščica**); **poljanska dolina: Poljane, Gorenja vas, Žiri; Škofja Loka** (zaposlitveni center); **dolina Gradaščice: Polhov Gradec; dolina Šujice (širša, Horjul)**
- **med Selško in Poljansko Soro je masivna veriga** (najvišji vrhovi so iz **apnenca; Porezen, Blegoš, Stari vrh, Lubnik**)
- vrhovi iz **dolomita – Tošč, Grmada**
- **samotne kmetije imajo celke**

E) Posavsko hribovje

- Ljubljanska kotlina – S rob Tuhinjske doline – rob Celjske kotline – Sotla – Mirensko-Senovsko podolje
- V predalpsko hribovje je nižje od zahodnega
- **neenotna geološka zgradba** – menjavajo se **karbonatne kamnine** (višji relief), stari **paleozojski silikati** (lažja prehodnost, sovpadanje glavnih prometnih povezav; **Črni Graben, Litija proti Senovem**) in **terciarni sedimenti** (S pas: Tuhinjska dolina; drugo podolje: od Laškega do Moravč, **tu so nastali premogi**)
- **premogovništvo** – premogi v neenotnih slojih (tektonika), v fazi zapiranja, ekološko sporni; **Trbovlje, Zagorje, Hrastnik**
- **poselitev poteka po drugem terciarnem podolju** (premog in podolje), tudi agrarna poselitev; samo **Litija je izven podolja**
- naselja so **neagrarnega nastanka** (nastala zaradi industrije ali rudarstva), kraji imajo omejene prostorske možnosti (ni širokih dolin, najbolj očiten je Zidani Most); **samotne kmetije, zaselki**
- industrija: **strojna, lesna, cementarna, steklarna, pivovarna**

F) Zgornja Savinjska Dolina

- Mozirje – Nazarje – Menina – Dobrovlje – Golte – Smrekovec
- kamninsko ni enotne zgradbe (**karbonatne planine; terciarni in kvartarni sedimenti** v dolinah; **vulkanske kamnine - Smrekovec**)
- regija je precej **namočena** (lega pod Alpami)
- pojavlja se samo **živinoreja**
- gozdarstvo, splavarstvo (starejši panogi)
- kmečki turizem
- industrija: **Nazarje** (tekstilna), **Mozirje**; oba kraja sta dobro dostopna ker ležita na dnu doline in ob prometnih povezavah; industrija ne ponuja dovolj delovnih mest, **migracije v Velenje**
- propadel industrijski center je **Gornji Grad**, ki je izgubil pomen po 2. sv. vojni

G) Velenjska kotlina

- ena izmed najmanjših slovenskih regij, obsega samo dno Velenjske kotline (pliocen)
- **premogovništvo** – omogočilo tudi razvoj drugih panog, začetek konec 19.st., oskrbuje tudi **TE Šoštanj, 150m debeli sloji lignita** (niso naknadno prelomljeni)
- **Velenje – 1948**, rezultat premogovništva, **lahka industrija** (ženska delovna sila, Gorenje), priseljevanje
- kmetijsko ni pomembna
- pomembna je **prometna povezanost** – s Savinjsko dolino, s Koroško, s Celjsko kotlino
- ugrezanje tal zaradi praznih rudniških jaškov, voda zaliva udorine, nastajajo jezera (4)

H) Vitanjske Karvanke

- trije predalpski masivi: **Paški Kozjak, Stenica, Konjiška Gora**
- razrezali so jih reka **Paka, Hudinja** in **Frankolovski potok**
- **Vitanje** (včasih pomembno tržno središče, v času izgradnje železnice izgubi pomen), **Slovenske Konjice**, migracije v sosednje regije
- Karavanke – enaka geološka zgradba (štirje pasovi)

- **samotne kmetije**

I) Pohorsko podravje

- Koroški kot (**Strojna, Pohorje, Kozjak, Košenjak**)
- eden najstarejših delov po geološki zgradbi, prevladujejo **stare paleozojske kamnine** (magnatske in metamorfne; **tonalit**), preko njih potekajo **terciarni sedimenti** ali **kvartarne naplavine** ob rekah
- **ranker** – prevladujejo iglavci, pomešali so se tudi bukke in jelke
- največji letni prirast gozdov
- **manj padavin (1100mm)**, edini del predalpske Slovenije, ki ima **celinski padavinski režim**
- samotne kmetije s celki, zaselki
- industrija: vezana na doline; lesna, železarska, strojna, kovinska, elektrotehnična, prehrabena, kemična; **Dravograd, Ravne, Prevalje, Mežica, Muta**
- **sotočje treh rek – Mislinje, Drave in Meže**
- stare panoge: fužinarstvo, glažutarstvo, splavarstvo
- **depopulacija** hribovitih predelov (zaradi razvoja industrije), **slabe prometne povezave**, opuščanje kmetijstva, kmečki turizem
- $\frac{3}{4}$ regije je ponovno prerastel gozd

LJUBLJANSKA KOTLINA

A)

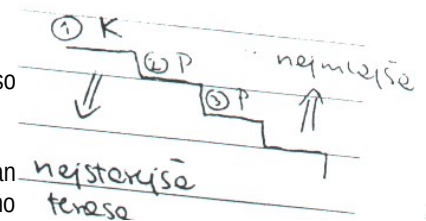
- regija z **najbolj mestnim videzom**, veliko industrijskih središč in prebivalstva, najmočnejša suburbanizacija, **40% mestnega prebivalstva**, 13 mestnih naselij
- **največje gravitacijsko središče**, najmanjši del agrarnega prebivalstva (razvito kmetijstvo)
- nastanek – **tektonsko najmlajši del Slovenije** (ugrezati se je začela v **pliocenu** in se pogrezala še v **kvartarju**), S del kotline je najstarejši, proti J vedno mlajša (Ljubljansko barje se začelo ugrezati v **holocenu** in se pogreza **še danes**); poledenitve, reke so odnašale ledeniški material in kotlino zasipavale s **kvartarnimi sedimenti (konglomerati)** – gozdovi, ni njiv; **prodom in peskom** – njivska ali intenzivna travniška obdelava; **glinami in ilovicami** – travniki, tudi gozd)

B) Dežela in Blejski kot

- **Dežela**: med obema Savama in Pokljuko; **Blejski kot**: na levem bregu Save
- družbenogeografsko sta enotna regija, razlike so v geološki zgradbi
- **Blejski kot**: veliko morenskih nanosov (iz različnih kamnin), **Blejsko jezero**, veliko gozdov; **Dežela**: nasula jo je reka Sava (v Wúrmski dobi), prodne terase (gozdove so izkrčili, njive in travniki)
- **ledenik je Savo odrinil**, tako da ni mogla zasuti cele doline
- kmetijstvo: zelo rodovitna regija, usmerjena v **intenzivno hlevsko živinorejo** (mlečna živinoreja), **njive s krmnimi rastlinami**
- industrija: **Begunje** (športna oprema), **Lesce** (prehrabena, kovinska), **Bled** (lesna, tekstilna), **Radovljica** (tekstilna)
- turizem: **Bled** (turistični center; letoviški turizem, zdraviliški turizem, kongresni turizem; sezona skozi celo leto, ni samo turistični center)

C) Dobrave

- Kropa – Naklo – Golnik – Trzič
- ime so dobile **po vrsti hrasta** (odporen listavec), **40% poraščene z gozdom**
- največ **konglomeratnih teras**, ohranilo se je veliko gozdov, redkeje poseljeno, centri so na robu Dobrav
- **veliko osamelcev** – višji vzpet vrh iz starejših kamnin, poraščen z gozdom
- **terasa**: nastanejo z menjavanjem bočne erozije in akumulacije (delovanje rek), povezan s tem, da so se menjavale leden in medledene dobe, na prvi terasi se običajno konglomerat
- industrija; **Kropa** (železarska) in **Trzič** (usnjarska, čevljarska); skupna značilnost je bližina vodnih virov
- **Golnik** – klimatsko letovišče (dihalne bolezni)

D) Kranjsko-Sorško polje

- Kranj – Škofja Loka – Medvode – Vodice – Cerklje na Gorenjskem
- **Sorško polje** – desni breg Save; **Kranjsko polje** – levi breg Save
- v celoti je nasuto s savskim prodom, **terase** (v večini prodne, veliko njiv in travnikov), **ni osamelcev**
- Sava je nosila toliko proda, da je odrinila Soro ob rob, ki tako nima nobene funkcije pri nastanku
- ravninski del polja je **kmetijsko usmerjen** (poljedelstvo, njive, trevniki, živinoreja)
- polje ima tudi **velike zaloge podtalnice**
- naselja so ob robu polja in ob Savi
- **Kranj** (prehrabena, gumarska, elektrotehnična, obutvena; tretji po številu delovnih mest, pomembno izobraževalno in kulturno središče; središče gorenjske, gravitacijski center), **Medvode** (kemična in lesna); **Škofja Loka** (tekstilna, lesna)

E) Kamniško-Bistriška ravan

- Kamnik – Domžale – Trzin
- **nima teras, veliko gozdnih osamelcev**
- nasula jo je **Kamniška Bistrica**, izrezala je svoje korito, ni imeal takšne moči; **Pšata** – glineni sedimenti, pomembni zaradi starih obrti (mlinarstvo)
- **kmetijsko zelo pomembno območje**, njivske površine (včasih večinoma državne)
- ena od najbolj suburbaniziranih regij, tudi industrija in panoge terciarnega sektorja

- **Kamnik** (starejši center, leži na stiku starih prometnih povezav (na stiku Ljubljanske kotline in prometnic proti Savinjski dolini), kasneje prerasel v industrijski center; prehrabena, tekstilna, usnjarska, kovinska, lesna; smodnišnica), **Domžale** (razvoj med obema vojnama; tekstilna, usnjarska)
- F) Ljubljansko polje
- od ostalih regij ločeno z osamelci (**Šmarna gora z Grmado, Raški hrib**), S od Save
 - ena od najmlajših udorin (**mlada kvartarna udorina**), pogreznilo se je v **pleistocenu** in **se ne pogreza več**
 - Sava je nasula polje z materialom (prek 100 m debeli sloji), **nahajlišče podtalne vode**
 - naselja s v J delu polja – **Vižmarje, Guncle, Stare Črnuče**
 - **prodne terase**
 - suburbanizacija
- G) Ljubljansko barje
- začelo se je ugrazati v **mladem kvartarju** in se še vedno ugreza
 - najmlajša tektonska udorina v Sloveniji
 - naknadno se je zasulo v **pleistocenu**, Ljubljanici je pot zaprla Sava, Ljubljanica je nanašala glinene sedimente, voda je odtekla, nastalo je močvirje, šota
 - prevladujejo travniki, gozdovi le ob robu ali na **barjanskih osmelcih** (so del predalpskega hribovja ali dinarskih planot)
 - naselja: **Bevke, Sinja Gorica, Brezovica, Log, Podpeč, (Vrhnika), Borovnica, Bistra**
 - kolonizacija barja se začne v 19. st. (takrat je šele dovolj osušeno), najtarejše barjansko naselje je **Črna vas (1827)**; v prostor posegajo že Rimljani (zgradijo cesto, prestavijo strugo Ljubljanice, niso pa ga kolonizirali)
 - ni večjih industrijskih centrov, na robu sta dva: **Vrhnika** (usnjarska, prehrabena), **Grosuplje** (prehrabena)
 - **Iški vršaj**: edini del, ki nima glinene podlage, nasula ga je **Iška**, najbolj posejlen, veliko obedlovalnih površin
 - barjanski kmetje – zobotrebci
- H) Ljubljana
- regij, ki se nahaja delno na Ljubljanskem polju, delno pa na Ljubljanskem barju
 - **Šišenski hrib, Grajski Grič, Golovec** (geološko predalpski hribi)
 - reke so na treh delih prebile predalpsko verigo: **Ljubljanska vrata** (med Šišenskim hribom in Grajskim gričem; **Ljubljana**), **preboj med Golovcem in GG (Grubarjev prekop)**, **preboj med Šišenskim hribom in Podutikom (Sava in Dolinščica)**
 - preboji omogočajo stičišče dveh prometnic
 - rimska naselbina – **Emona**; srednjeveška Ljubljana na desnem bregu Ljubljanice; kaneje širitev na desni breg; intenzivna širitev ob vpadnicah povezana z razvojem industrije
 - **neenakomeren zvezdast tloris** (bolj proti S, ker je na J Ljubljansko barje)
 - **stare industrijske panoge** (kovinska, tobačna, pivovarska, prehrabena, **nova industrija na mestnem obrobju** (na V delu, kjer pline veter odpiha stran do mesta; papirniška, kemična, grafična), ljubljanska industrija **zaposluje izobraženo delovno silo**
 - pomembne tudi funkcije v ostalih sektorjih (dnevni migranti), njena rast je bila zaustavljena s **policentrizmom, 280000 prebivalcev**

SUBMEDITERANSKA SLOVENIJA

A) značilnosti

- drugo ime: Slovensko primorje
- meja: dinarski rob
- geološka zgradba: **menjavanje flišnih in apnenčastih plasti**
- klimatska posebnost: **submediteransko podnebje**
- od notranjosti proti obali se relief znižuje, prevladuje flišno gričevje
- rastje: submediteransko
- kmetijstvo: zelo malo živinoreje, vinogradništvo, sadjarstvo, poljske kulture; oljka
- poselitev: strnjena **gručasta naselja/vasi**, mesta (Koper, Piran, Sežana, Vipava...), dnevne migracije povezane s Trstom (najpomembnejše mesto, onemogoči razvoj ostalih mest, 1954 pod Italijo; Slovenci so v trstu opravljali nižje poklice), novonastala Nova Gorica
- bipolarnost: Koper in Nova Gorica
- morje: pretok blaga proti Sredozemlju
- flišne in kraške regije

B) Koprsko primorje

- meja poteka pod Črnim Kalom, proti Čičariji
- gričevnata regija (pod 400m), ugodno za kmetijstvo – termalni pas
- slovenska Istra ali Šavirska brda
- klima: **januarska temperatura je najvišja** (4-5 mesecev), izrazita poletna suša
- uspevata **oljka** in **mandljevec**, sadjarstvo (zgodnje vrste), vinogradništvo, **zgodnja zelenjava**; najdaljša vegetacijska doba (**9-11 mesecev**); kmetijstvo je tržno usmerjeno intenzivno
- razvita industrija: Koper (kovinska, prehrabena), Izola (prehrabena, tovarna igrač)
- mešana struktura prebivalstva: priseljevanje iz nekdanje Jugoslavije, **avtohtona italijanska manjšina (3000)**
- pristaniška dejavnost, promet, turizem
- močna gravitacijska sila

C) Brkini z dolino notranjske Reke

- niso gričevje ampak hribovje (do 800m)
- ni **vinogradništva, sadjarstvo**

- redko poseljeno, nobenega centra, depopulacija
- Ilirska Bistrica: leži ob vznožju, občinsko središče, ekološki problem, perutninska farma
- **slape doline**: poseben kraški pojav; reka teče po dolini, potem pa nenadoma ponikne; proti J

D) Vipavska dolina z Goriškim poljem

- **Vipavska dolina** je nasuta z **glino in ilovico** (Vipava), **Goriško polje** pa z **prodrom** (Soča)
- v času ledenih dob je Soča (z prodrom) zaprla odtok Vipavi, ki je nato naredila manjše jezero
- glina in ilovica sta omogočila razvoj **opekarstva**
- dno je **ravnina**, na obrobju so **flišna gričevja**
- hladnejša regija: Kras **preprečuje dotok toplega zraka** (toplejše samo v okolici Nove Gorice), januarska temperatura samo 0°C
- krajša vegetacijska doba
- pomlad hladnejša od jeseni
- več padavin, še posebej pod dinarskim robom
- kmetijstvo: vinogradništvo, sadjarstvo, poljedelstvo na dnu (kambisol)
- industrija: prehrabena, tekstilna, lesna, gradbena
- poselitev: Nova Gorica (središče), Ajdovščina, Vipava

E) Goriška Brda

- flišno gričevje
- sadjarstvo, vinogradništvo
- prebivalci so Brici
- dobra kamninska osnova in **predalpska grebena**, ki preprečujeta, da bi s S pritekal hladen zrak
- prometna povezanost: odrezanost od Slovenije, **cesta skozi italjansko ozemlje**
- edina submediteranska regija, ki ima **razložena naselja**
- **industrije ni**

F) Spodnja Soška dolina

- **prehodna regija**: ima značilnosti obeh makroregij
- k submediteranski regiji sodi zaradi podnebja in družbenih potez
- k predalpski regiji pa zaradi reliefa (terase, hribovje) in geološke zgradbe (v apnenec so vpleten plasti laporja, zato spada k flišni regiji)
- izredno namočena – **orografske padavine**
- kmetijstvo: živinorejske kmetije, njive
- industrija: malo, Anhovo
- **tri elektrarne** (Doblar, Solkan, Plave)

G) Kras

- **mezo in mikro regija**
- državna meja – Divača – zožitev in nadaljevanje v Podgrajsko podolje do Slavnika
- kraški pojavi: škraplje, žlebiči, škvavnice; nima kraških polj in uval
- slabše možnosti za vodno oskrbo (cisterne, manjša zajetja, vodnjaki, umetna napajališča za živino (kal ali lokev, ko na dno vrtače prinesejo ilovico))
- podzemni pojavi (jame, brezna): **Škocjanske jame**, Vilenica
- živinoreja, vinogradništvo
- **terra rossa** (neenakomerno razporejena)
- ljudje so izdelali **umetne terase**, na robu imajo škarbe (zaščita pred vetrom)
- **delana vrtača**: iz vrtače odstranijo kamenje in nasujejo prst
- turizem: jame, Lipica
- redka industrija: Sežana (prehrabena)

DINARSKE PLANOTE CELINSKE SLOVENIJE

A)

- ne rečemo kraška regija, ker **niso vse dinarske planote kraške**, pa tudi **kras je v drugih regijah**
- dinarske planote so del verige dinaridov, veliko planot, celinsko podnebje
- največja regija
- na S do Soške doline – Postojna – Snežnik – J del Slovenije do Gorjancev
- reliefne značilnosti: skoraj povsod apnenčaste strnjene planote; malo površinskih tokov (**Krka, Kolpa**), ostalo so ponikalnice; ponekod se namesto apnenca pojavlja dolomit (je slabše topen, kraški pojavi se na njem počasneje razvijajo, lahko se razvije rečno omrežje, ki pozneje ponikne v apnencu)
- **fluviokras** – rečno omrežje na dolomitu
- redko poseljena (uvale, kraška polja), ljudje migrirajo v regionalna središča in Ljubljano
- gozdnatost
- prometno slabo prehodna, dve prometni smeri (po notranjskem in dolenjskem podolju)
- gospodarstvo: prevladuje živinoreja, njive
- industrija: **lesna in kovinska** (policentrizem)
- visoke dinarske planote (višji relief (**nad 600m**), omejeni pogoji za kmetijstvo, samo živinoreja, zelo namočene, veliko zbirališče podtalne vode, velik vodni potencial, redka poselitev, najbolj gozdnata mezoregija, ohranjena divjad) in nizke dinarske planote (nižji relief (**pod 400m**), fluviokras, gosta poselitev, kmetovanje)

B) Robne visoke dinarske planote

- ostra klimatska meja med submediteranskim in celinskim podnebjem
- S od Postojne (**Banjšice, Trnovski gozd, Nanos, Hrušica**), J (**Javorniki, Snežnik**)
- vse zelo visoke (**nad 1000m**)
- poraščene z gozdom (kraški pojavi niso tako opazni, veliko koliševk, brezen, vrtač)
- **vodnih tokov ni**, naselij skoraj ni (posamezne vasice, ni industrijskih središč), **strm relief**
- gozdovi so osnova za industrijo sosednjih regij

C) Pivka

- S del **Postonjsko kraško polje** (več apnenca)
- J del **Dolina reke Pivke** proti kraju Pivka (dolomitna osnova, fluviokras)
- nadmorska višina Pivke je **600m**
- prometni pomen: skozi regijo poteka **slovenika** (Postonjska vrata), ki se cepi na dva kraka (proti **Kopru** in **Kvarnerju**)
- pomen Postojne: industrijski center, izobraževalno središče, turizem, kultura
- ostali kraji so manjši (Pivka)
- **kraški fenomen: viličenje** (razcepitev na tri dele pod dnom doline)

D) Notranjsko podolje

- veriga zaporednih kraških polj
- dva dejavnika: **Idrijska prelomnica** (pogreznila so se kraška polja) in **Ljubljana** (v pliocenu je razjedla dna polj)
- **Logaško polje** (Hotedrški ravniki), **Planinsko polje**, **Rakovško-Unško polje**, **Cerkniško polje**, **Loško polje**, **Babno polje**
- promet
- manjša industrijska središča: Logatec, Planina, **Cerknica**, Lož → vsi imajo kovinsko in lesno industrijo
- živinoreja
- turizem: kraške jame (**Križna, Planinska, Postonjska**)

E) Krimsko višavje

- planota, južno od Ljubljane
- reka **Iška** deli regijo na dva dela (**Krim, Mokrec**)
- visoka regija (**do 1000m**), porasla z gozdom, skoraj neposeljena
- iz apnenca, ni površinskih tokov
- edina gostejša poselitev okoli **Rakitne** (vikendice)

F) Bloško-Potočanska planota

- tipična planotasta pokrajina, podobna Krimskemu višavju
- ima tudi dolomit
- bolj poseljena
- večji kraji: Nova vas, Loški potok, Velike Bloke
- lesna in kovinska industrija, odseljevanje, dnevne migracije
- na skrajnem JV je **Dragarska dolina (kočevski Nemci)**

G) Velikolaščanska pokrajina

- od Turjaka do Žlebiča
- nekoliko nižja, zato jo smatramo za podolje
- v glavnem dolomit, **fluviokras (Raščica)**
- veliko dnevnih migracij, gostejša poselitev, **prometna os**
- manj gozda, več kmetijstva
- **Velike Lašče**

H) Dobropolje

- manjše kraško polje, V od Velikolaščanske
- **edino suho kraško polje** (apnenec), **Raščica** v Ponikvah ponikne
- **redka poselitev**, ker ni vode
- **Videm in Struge** (malo kovinske in lesne industrije)

I) Ribniško-Kočevska dolina

- **dve kraški polji**
- območje največje zgoščitve prebivalstva v tem delu dinarskih planot (dovolj vode, dovolj prostora, kmetije, prometno lahko prehodna)
- Ribnica in Kočevje
- **tri ponikalnice**: Bistrica, Ribnica, Rinža
- **Kočevsko polje** je največje kraško polje (**100km²**)
- industrija: kovinska, lesna, tekstilna
- stare obrti: **suhorobarji** in **krošnjarstvo**, tudi **furmanstvo**
- od 14. st. so tu živeli **Nemci, izseljeni** po 2. sv. vojni; sprememba strukture prebivalstva (priselili so se **Hrvati**, prazne nemške kmetije so **podržavili**)
- **rudnik rjavega premoga**

J) Ribniško-Kočevske gore

- verige planot, ki obdaja Ribniško-Kočevsko dolino
- Ribniška mala gora, Ribniška velika gora, Kočevska mala gora, Kočevska velika gora, Kočevski rog
- proti J je zaprta, proti S pa ne
- poraslo z gozdom, najbolj neprehoden del
- redko poseljena, vasice so ob vznožju

- **Kočevska Reka** – edino večje naselje, **nekoč zaprto območje**

K) Dolina Čabranke in Zgornje Kolpe

- **Kostel** – razširjen del doline
- dolomit – **fluviokras**, robovi so apnenčasti
- reliefno odprta proti Hrvaški, zapirajo jo Kočevske gore
- **slabe prometne povezave**
- ljudje se ukvarjajo s kmetijstvom, **demografsko ogroženo področje**

L) Gorjanci

- **prehodna regija**
- dinarska zaradi apnenca in dolomita ter reliefa
- subpanonska zaradi **podnebja** (v spodnjih delih Gorjancev je **vinogradništvo**)
- masivno sredogorje
- S bolj strm in planotast
- pod **600m** veliko naselij – vasi
- prelaz **Vahta**, ki povezuje Belo Krajino in Novo Mesto

M) Suha Krajina

- JZ od Krke je bolj kraška, veliko vrtač in uval, planota
- V od Krke je bolj rečna dolina
- zgoštev prebivalstva okoli **Krke**, južni del bolj slabo poseljen
- **Žužemberg, Zagradec**: premalo delovnih mest, migracije proti Novem Mestu
- **geografska posebnost: lehnjakovi pragovi** – površinska siga

N) Dolenjsko podolje s Turjaško pokrajino

- **Turjaška pokrajina**: manjši del, Grosuplje in Turjak, nizkoležeče kraško polje
- **Dolenjsko podolje**: uravnan višinski svet
- bistveno nižje od okoliških vzpetin, zato se je tu razvila **prometna os**
- večja poselitev Grosuplje, Trebnje, Ivančna Gorica
- dnevne migracije proti Ljubljani in Novem Mestu
- **slape doline**: stik predalpskega sveta in dinarskih planot, dolina reke Temenice

O) Novomeška pokrajina (Zahodna Krška kotlina)

- Dolenjske toplice, Novo Mesto, Otočec
- po geološki strukturi je to **kotlina**, Z del reke Krke
- **prehodna regija**: dinarske planote (apnenec), kraški pojavi niso dober vidni, ker je Krka s svojimi sedimenti zasula dno kotline); subpanonska zaradi **podnebja** in **vinogradništva**
- Novo Mesto: center Dolenjske, razvit po 2. sv. vojni, gravitacijski center, izobraževalno in upravno središče
- industrija: kemična, tekstilna, avtomobilska

P) Bela Krajina

- narodne noše – predilska obrt
- **prehodna regija**: subpanonska zaradi **vinogradov**, dinarska zaradi **apnenca**
- kraški ravniki: rezultat kraškega delovanja, ravna pokrajina (uravnana, veliko uval), lahko so odprti proti drugim pokrajinam
- **Kolpa** (teče po dolomitu), jo ločuje od Hrvaške
- ponikalnice: **Lahinja, Krupa**
- prometno izolirana zaradi lege: izseljevanje (**slab gospodarski razvoj**), industrija se pojavi šele po 2. sv. vojni
- **Metlika, Črnomelj, Semič, Vinica**
- industrija: tekstilna, livarstvo, **rudnik rjavega premoga**
- vinogradništvo

SUBPANONSKA SLOVENIJA

A)

- **največja makroregija** (1/4 Slovenije)
- definirana na osnovi podenbnih lastnosti
- **subpanonsko podnebje** – 800-1200 mm, višek poleti, suše so posledice visokih temperaur; visoke poletne temperature, najnižje januarske, omogočajo uspevanje vinskih trt

B) skupne reliefne značilnosti

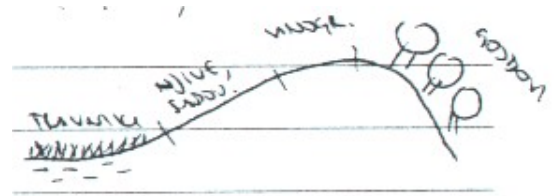
- **ravnine** – ustvarile so jih reke, zasute so z mladimi kvartarnimi naplavinami (**prod, pesek, glina, ilovica, najmanj konglomeratov**), pogosto so zamočvirjene, ker so sedimenti vododržni (voda ne more ponikati); **Mura, Drava, Dravinja, Savinja, Sava, Sotla**
- **gričevje** – etnotna kamninska zgradba, sedimenti so nastali v panonskem morju (**terciar, lapor**), na laporju se je razvil **kambisol** (zelo kavliteten), gričevje sega 200m nad ravnino, je zaobljeno
- **hribovje** – samo nadaljevanje predalpskega hribovja; **J Haloze, Kozjansko, Bizeljsko**

C) družbenogeografske značilnosti

- najbolj neenoten gospodarski razvoj (nadpovprečno razvita območja in demografsko ogrožena)
- razlike so posledice razvoja v preteklosti: ponekod je potekal **industrijski polmesec** (**Dravsko polje, Celjska kotlina**), prometno izolirane regije na obrobju makroregije (**demografsko ogrožene**), **policentristični razvoj** (**Prekmurje**)
- pojavilo se je **izseljeništvo** (zaradi nerazvitosti)
- **največ agrarnega prebivalstva** (dobre naravne razmere, gospodarska zaostalost v preteklosti)

- **zdraviliški turizem**
- D) Vzhodna Krška kotlina
- po tektonskem nastanku je kotlina (zaostala v tektoniki), v preteklosti so se vanjo zlivale **tri reke (Sava, Kraka, Sotla)**, ki so kotlino zatrpale s sedimenti
 - **kraška reka** → **ilovica, alpska reka** → **prod**
 - **Krka** je **fluviokraška** – tla so močvirnata, ni kvalitetnih prsti, ohranjeno naravno rastje (**hrastov gozd**)
 - **Sava** – široko **območje proda (Savski vršaj)**, rodovitna prst (**njivska območja**), izrinila je Sotlo in Krko
 - industrija: **Krško** (papirna), **Brežice** (lesna, tekstilna)
 - turizem: **Čatež**
 - stari srednjeveški trgi: **Kostanjevica** in **Šentjernej** (nista postala industrijska kraja)
- E) Krško-Bizeljsko hribovje
- Mirna peč – Krško – Sotla
 - **Krško** hribovje je na desnem bregu save, **Bizeljsko** pa na levem
 - nadaljevanje predalpskega hribovja, ob vznožju tudi **sedimenti (terciarni)**
 - **vinogradništvo** (bolj v bizeljskem delu)
 - **nima industrijskega centra**
- F) Mirenska dolina in Senovsko podolje
- **prehodna regija** – nima tipičnega subpanonskega podnebja, ker je odprta proti dinarski Sloveniji, tudi manj vnoogradništva
 - **Mokronog, Mirna, Sevnica, Senovo**
 - bivši **premogovnik v Senovem**
- G) Kozjansko hribovje
- **prehodna regija** – med subpanonsko in predalpsko Slovenijo, geološko je **del posavskega hribovja**, vendar se hribovje proti Z začne zniževati; pojavijo se vinogradi in **subpanonsko podnebje**
 - **Kozje, Podsreda**, ni večjega središča (**migracije v Krško kotlino**)
 - **demografsko ogroženo območje** (slaba prometna povezanost)
- H) Celjska kotlina
- **prehodna regija** – predalpska po nastanku, z subpanonsko klimo
 - Vranksko – sotočje Savinje in Pake (gora Oljka) – Dobrna – Konjiška gora – Štore – Vranksko
 - dve reliefni enoti: **spodnja Savinjska dolina** (J, ravninska, ustvarila jo je Savinja) in **Ložniško gričevje** (S, gričevnat, potok Ložnica, **terciarni sedimenti iz Panonskega morja**, vinogradi)
 - **sotočje 4 rek: Savinje, Voglajne, Hudinje in Bolske** (edina izven Celja); **velika nevarnost poplav** (Savinja – nasula je prod in ilovnate (vododržne) sedimente), prod je plitev, podtalnica je blizu površja; **Savinja je bila regulirana**
 - kmetijstvo: **živinoreja, vinogradništvo, poljedelstvo, hmeljarstvo** (samo v Savinjski dolini, Žalec; **izrazito monokulturna pokrajina**)
 - industrija: **Celje** (leži ob južni železnici, ekološki problemi; metalurgija, železarstvo, kovinska, kemična, prehrabena; gravitacijski center, upravno in izobraževalni center), **Polzela** (tekstilna), **Prebold, Žalec, Šempeter** (kmetijska mehanizacija)
- I) Voglajnsko-Sotelska Slovenija
- V od Celja: Štore – Rogatec (ob reki Voglajni, glavna prometnica) – rob Boča – J rob Haloz – rob Kozjanskega
 - **gričevnata regija (terciar)** – osrednji del je bolj uravnan (**Rogaško podolje**)
 - manj razvito, **demografsko ogroženo območje**
 - odseljevanje zaradi pomanjkanja delovnih mest
 - **Rogaška Slatina** (zdraviliški turizem, steklarstvo, polnilnica pijač), **Šmarje pri Jelšah, Šentjur pri Celju**
- J) Haloze in Dravinjske gorice
- J od Dravinje so Haloze, S so Dravinjske gorice
 - prevladujoča **kmetijska usmeritev** (vinogradništvo in živinoreja)
 - **Haloze** – S del nižji, gričevnat (vinogradništvo); J del hribovit (**Boč, Donačka Gora, Macelj**), poraščen z gozdom, podaljšek Vitanjskih Karavank
 - **vikend vinogradniki** (S del Haloz je ponovno oživel)
 - industrija: **Slovenska Bistrica, Poljčane**
- K) Dravsko-Ptujsko polje
- ravninska regija: Maribor – Slovenska Bistrica – Ormož
 - **kvartarne naplavine** (niso enotni sedimenti) – Drava je nasula **vršaj** (na njem je Maribor), ostale reke pa vododržne peske (**silikatne peske in gline**); velik del je pokrit z **njivami** (travniki in živinoreja), **mokrotna pokrajina** (**čreti** – pogoste poplave), na produ je nahajlišče pitne vode
 - reke, ki prihajajo z Pohorja so ustvarile **izgone** (gladine reke je nad nivoje pokrajine)
 - celotno polje **ima dolge ali obcestne vasi**
 - **Ptuj**: starejši, prehrabena industrija, sekundarni in terciarni sektor
 - **Maribor**: drugi največji center v Sloveniji, srednjeveško mesto, razvoj industrije z izgradnjo Južne železnice, hidroelektrarne, rasel v smeri vpadnic; strojna in kovinska industrija (tirna vozila), prehrabena, tekstilna, elektro, kemična, lesna, gradbena
 - **veliko dnevnih migrantov, stičišče železniških prog** (J, Koroška, Prekmurje), **Šentilj, letališče**
- L) Slovenske gorice
- med Dravo in Muro (omejene z Dravsko-Ptujskim poljem in Pomurskim poljem)
 - **terciarno vinogradniško območje (kambisol)**, osojnost in prisojnost
 - ob vznožju travniki, višje njive in sadovnjaki, še višje vinogradi na osojnih (S) pobočjih pa gozd
 - na V delu so **Jeruzalemske (Ljutomersko-Ormoške) gorice** – vinogradi (monokulturna pokrajina)

- **Jeruzalem**
- **Prlekija: Ormož**, jezikovna posebnost
- ni večjih industrijskih središč, edini večji kraj je **Lenart** (obrtne panoge)
- razložena naselja

M) Pomurska ravnina

- reliefna enota; reka Mura jo je fizično razdelila na dva dela
- ravnina, **kvartarne naplavine** (prod, pesek); Mura, Ledava, Ščavnica
- desni breg **Mursko polje**, levi breg **Ravensko (S)** in **Dolinsko**
- **agrarna regija** (rodovitne površine, v preteklosti slabše razvite)
- industrija se je razvila po 2. sv. vojni: na Murskem polju **Gornja Radgona** in **Ljutomer** (vinarstvo); **Murska Sobota** (tekstilna, prehrabena) in **Lendava** (petrokemična, kemična)
- **dolge ali obcestne vasi**
- zradraviliški turizem – **Radenci**
- Lendavsko območje – **dvojezično (madžarska manjšina)**, **Apaško polje** (območje nemške kolonizacije)

N) Goričko

- gričevnata regija
- v posameznih predelih je dvojezična
- ni skupnega središča, **ljudje migrirajo**
- **veliko silikatnih (kremenovih) peskov**, ki slabšajo kvaliteto prsti
- manj vinogradništva, **več živinoreje**